

Traditional and wild

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL
DEVELOPMENT FUND

Tento projekt je realizován v rámci programu CENTRAL EUROPE a je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF)

Školící materiály pro
cyklus vzdělávacích
seminářů „Tradiční
využívání planých rostlin“

BEZ ČERNÝ
(*Sambucus nigra* L.)

10. 2. 2012

**REGIONÁLNÍ
AGRÁRNÍ KOMORA**
Jihomoravského kraje

Mendelova
univerzita
v Brně

Traditional and wild

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL
DEVELOPMENT FUND

Tento projekt je realizován v rámci programu CENTRAL EUROPE a je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF)

Foto: Pejchal, Merano, severní Itálie

Autor školícího materiálu:
Jarmila Neugebauerová
Jindřiška Vábková
PP8: Mendelova univerzita v
Brně

10. 2. 2012

REGIONÁLNÍ
AGRÁRNÍ KOMORA
Jihomoravského kraje

Mendelova
univerzita
v Brně

NOMENKLATURA DRUHU

- **hlavní název:** bez černý
- **latinsky:** *Sambucus nigra* L., **čeled'**: bezovité (*Sambucaceae*)
- **v dalších jazycích:** baza čierna (SVK), bez czarny (PL), fekete bodza (HUN), бузина чёрная (RUS), elder (EN), Schwarzer Holunder (G), sureau noir (FR), canillero (ESP), sambuco (I)
- **botanická synonyma:** *S. vulgaris* Neck., *S. medullosa* Gilib., *S. arborescens* Gilib., *S. virescens* Desf., *S. pyramidata* Lebas, *S. florida* Salisb., *S. laciniata* Mill., *S. alba* Raf.

NOMENKLATURA DRUHU

- **lidové a regionální názvy:** baza, bazičky, beza, bez domáci, bezinky, bez psí, bez smradlavý, bezoví, bezový květ, bílý bez, bzí, bzina, bzinčí, bzinky, černá bzinka, habzina, habžina, hulák, hular, hural, chebst, chebz, jidášovy uši, kašička, kozíček, kobzinky, kozičky, psí víno léčivé, psounský bez, pukáč, smradinka, smradinky, smradlavej bez, smradlavka, zebrový květ
- **význam názvu: Sambucus** pochází zřejmě z řeckého sambyx-červeň, nebo z **sambucínus** – bezový, popř. s květy bezové vůně

TRADICE

- „Před bezem aby člověk smekal a klekal“
- „Před heřmánkem smekni, před bezem však klekni“
- keř s nadpřirozenou mocí
- jako ochrana obydlí
- jako svatební dar

BOTANICKÝ POPIS

- keř nejčastěji 1,5 – 5,0 m
- vzácně strom až 10 m vysoký
- bohatě větvený
- vodorovné oddenky
- dřev bílá až žlutavě bílá
- dřevo tvrdé, žlutavé
- pupeny polonahé-kryté šupinami jen v dolní polovině

BOTANICKÝ POPIS

- větve v mládí lysé, zelenavé až šedo zelené
- tmavé čočinky (lenticely)

Foto: Krejčířík

BOTANICKÝ POPIS

- starší větve šedohnědé
- s nepravidelně rozbrázděnou borkou

Foto: Krejčířík

BOTANICKÝ POPIS

- listy lichozpeřené
- čepel až 30 cm dlouhá, 25 cm široká
- 1 - 2 až 3 jařmá
- s kopinatými, opadavými palisty nebo palisty přeměněné na nektáριοvé žlázky

Foto: Krejčířík

BOTANICKÝ POPIS

- listy po rozemnutí nepříjemně páchnou
- jednotlivé lístky krátce řapíčkaté, kopinaté až široce eliptické
- až 10 cm dlouhé a 4 cm široké
- na vrcholu, pozvolna, až náhle zašpičatělé
- na bázi široce klínovité až zaokrouhlené
- mnohdy asymetrické, na okraji pilovitě zubaté
- olysalé
- roztroušeně jemně chlupaté - především na žilkách

BOTANICKÝ POPIS

- kvetení v červnu až červenci
- květy vonné
- v hustých, mnohokvětých, plochých vrcholících
- 10 – 15 cm v průměru
- koruna kolová, 5 – 9 mm v průměru
- bílá, nebo slabě nažloutlá s tupými korunními cípy
- tyčinky ± stejně dlouhé jako koruna nebo delší, přirostlé
- žluté prašníky

BOTANICKÝ POPIS

- plodenství je nicí (převislé)
- plodem jsou černé až černofialové peckovice, ± lesklé
- 3 – 5 semenné
- semena vejčitá až elipsoidní
- žlutavá až hnědá

Foto: Krejčířík

BOTANICKÝ POPIS

- **variabilita** se projevuje především ve tvaru, velikosti a zbarvení listů
- proměnlivá je i velikost květenství a barva květů (mírně nažloutlé)
- v kultuře pěstovány variety a formy
- laciniátní, panašované, aj.

Sambucus nigra 'Variegata'
Foto: Krejčířík

BIOLOGIE ROZMNOŽOVÁNÍ

- **rozmnožování**
 - v přírodě generativně, vegetativně oddenky
 - v zahradnické produkci vegetativně bylinnými a dřevitými řízkami, roubováním

Tento projekt je realizován v rámci programu CENTRAL EUROPE a je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF)

EKOLOGIE A CENOLOGIE

- rozšířen téměř po celé Evropě
- v ČR původní
- hojný od nížin až do hor (nejvýše 1100 m n. m.)
- **Ekologie a rozšíření**
 - lesy, paseky a světliny
 - křovinaté stráně a meze
 - podél komunikací
 - rumišťě
 - na vlhkých, dusíkem bohatých, hlubokých půdách